

Editorial

L'excepcionalitat de la situació econòmica, el fet de no disposar d'elements comparatius reals —el crac del 1929 està essent superat amb escreix— genera una percepció de la realitat que ens envolta gairebé monotemàtica. Dia rere dia, els telenotícies i els articles d'opinió, les tertúlies radiofòniques i els editorials dels diaris, la informació econòmica especialitzada i la generalista, se centren en una qüestió sens dubte gravíssima, però que òbviament no hauria d'arribar a monopolitzar totes i cadascuna de les coses que s'expliquen als mitjans de comunicació. Al món continuen passant altres coses que convé no perdre de vista, i que sovint ajuden a entendre precisament l'esmentada situació d'excepcionalitat. La crisi ha generat determinats miratges, i molts d'ells tenen a veure amb una mirada més o menys perplexa del passat. Com que la situació que vivim no ens agrada, de vegades provem de *corregir-la* amb visions del passat que encaixen amb les nostres expectatives o que, si més no, les modulen acomodaticíament. De la mateixa manera, no és infreqüent que bandegem determinades situacions que per raons òbvies provoquen un gran neguit, com ara l'ascens arreu d'Europa d'opcions populistes radicals d'extrema dreta i d'extrema esquerra que, en alguns casos concrets, recorden perillosament la dècada del 1930. Ambdues actituds tenen en comú una cosa: el fet de jugar amb la memòria col·lectiva creant imatges *ad hoc* que ens resulten satisfactòries o complaents. D'aquí neix, per força, una memòria inevitablement perplexa.

Des de la perspectiva de Maurice Halbwachs (1877-1945) un dels aspectes més problemàtics de la memòria col·lectiva és que aquesta té un component individual molt fort, lligat a les nostres pròpies emocions i a la inevitable subjectivitat de les nostres percepcions, i un altre component comunitari igualment intens, que és el que ens fa sentir participants d'un fet que ens transcendeix individualment. La memòria col·lectiva només resulta comprensible emmarcada en aquesta tensió. Dit així, tot sembla molt neutre i asèptic, com si es tractés d'un ressort psicològic. Passa tot just el contrari, però: la contraposició de vivències individuals lligades a circumstàncies extremes (guerres, catàstrofes, persecucions, etc.) configura una memòria forçosament precària però alhora omnipresent. Aquesta doble circumstància, el fet que es tracti de quelcom que és alhora molt fràgil i molt potent, porta sempre a un cert estupor, que creix a mesura que passen les generacions i els records es modulen d'acord amb les noves circumstàncies. Quines són aquestes «noves circumstàncies»? Per suposat, ara estan relacionades amb la intensitat de la crisi econòmica. Tot sovint, mirem enrere provant d'observar paradisos perduts que no van existir mai o que són el producte d'un conjunt molt complex de mistificacions literàries i simples llocs

comuns: els «feliços anys vint», sense anar més lluny. Altres, en canvi, ens oblidem d'etapes que van ser igualment dures però potser no es van visualitzar tant, com ara els duríssims processos de reconversió industrial de la dècada del 1980. Per suposat, aquestes modulacions del passat poden portar directament a un revisionisme que fa paret amb la impostura, com en el cas, molt típic de fa pocs anys, de l'actitud negacionista cap a la persecució de la llengua catalana durant el franquisme per part de determinats autors espanyols.

El dossier del número 35 de la revista IDEES està dedicat a aquesta memòria perplexa que sovint no se sap si vol mirar al passat des del present o bé el present des del passat, o que fins i tot pretén interpretar la història recent com «el futur que no va ser». Per aclarir aquestes qüestions comptem amb un dossier format per quatre articles que, atesos els seus respectius plantejaments, es complementen. Són de Jeffrey A. Barash, Agustí Colomines, Elena Yeste i Dorit Wagner. L'apartat de temes contemporanis també l'hem centrat parcialment en aquesta qüestió, gairebé com si es tractés d'un monogràfic. Comptem, en aquest sentit, amb textos de Marianne Choquet, Maria Ohannesian i Francesc Canosa. Helena Titopoulou, Jesús Purroy, Carme Ferré, Desiderio Fernández Manjón i Julián Torrado Sancho són els altres autors que participen en aquest número.